

ELIADE ÎN ALB ȘI NEGRU

ION GOIAN

Într-un articol publicat în ziarul *Credința* din 14 februarie 1934, intitulat „Contra drepteii și contra stângii”, semnat cu pseudonimul I. Plăeșu¹, Mircea Eliade își subliniază în termeni categorici refuzul de a opta pentru una sau alta dintre cele două direcții ideologice dominante în Europa de după război. Prin stânga, Eliade înțelege, cum se vede din textul articolului, comunismul bolșevic de tip sovietic. Prin dreapta, cum scrie el însuși, ideologia „fascisto-hitleristă”, bazată pe lupta de rasă și de religie, pe șovinism fără omenie și pe un patriotism ridicol². Ambele curente, stânga și dreapta, i se par autorului a reprezenta în România doar imitații fără substanță proprie ale unor direcții politice străine. „Ce căutăm noi la dreapta sau la stânga, n-am înțeles niciodată. Cum putem noi imita hitlerismul care persecută creștinătatea sau comunismul care incendiază catedra-lele ...îmi stă mintea în loc, dar nu înțeleg. Huligani și barbari sunt și comuniștii incendiatori de biserici ca și fasciștii prigonitori ai evreilor”³.

Într-un articol publicat în ianuarie 1935 în *Vremea*, sub titlul „Noul barbar”, Eliade revine, sub semnătură proprie, de această dată, cu o nouă respingere a celor două extreme politice ale vremii, asimilate unui comportament tribal (cele două atitudini politice extreme sunt comparate cu două totemuri): „Ce are de făcut, acum, intelectualul tânăr? Trebuie să opteze, repede, pentru unul dintre totemurile care sunt pe piață. Nu mai are timp pentru primeniri interioare, pentru purificarea și fortificarea sufletului, pentru promovarea binelui, a inteligenței și a omeniei”⁴. Un articol din martie 1935 reia tema extremismelor totalitare, cu titlul „Cum încep revoluțiile...”, proclamă necesitatea de a rezista în fața „invaziei ideologice stalinisto-hitleriste” și afirmă misiunea spirituală a intelectualului, care este aceea a creației culturale și a afirmării valorilor. De notat este și faptul

¹ În *Credința*, condusă de Sandu Tudor, Mircea Eliade a publicat mai multe articole, semnate cu pseudonimul I. Plăeșu. Desigur, faptul de a publica sub pseudonim nu poate fi interpretat ca semnul inaderenței la conținutul articolelor, ci, așa cum va arăta însuși autorul (v. art. „Ceasul de față” din *Credința*, nr. din 5 ianuarie 1934), este mai degrabă impus de o datorie pe care acesta și-o recunoaște față de *Cuvântul*.

² I. Plăeșu (Mircea Eliade), „Contra drepteii și contra stângii”, în *Credința*, 14 februarie 1934.

³ *Ibidem*. Aceleași idei revin în articolul „De unde începe misiunea României”, publicat în *Vremea*, nr. 477, 28 februarie 1937: „Când în toate țările «intelectualii» erau fascinați de «politică» și aveau în masă la o ideologie de stânga sau de dreapta noi ne încapătânăm să afirmăm că misiunea României este de a face istorie, iar nu de a face politică”.

⁴ Mircea Eliade, „Noul barbar”, în *Vremea*, 27 ianuarie 1935.

că, în august 1934, Eliade face o călătorie la Berlin⁵, prilej de a cunoaște *de visu* realitatea regimului instaurat de Hitler; cum am văzut, vizita în Germania nu i-a schimbat ideile în privința regimului politic hitlerist, așa cum s-a întâmplat, se pare, în cazul lui Cioran⁶. De asemenea, este de spus că adversitatea față de ideile comunismului bolșevic nu-l împiedică să denunțe, într-un articol publicat în noiembrie 1934, tratamentul barbar la care erau supuși prizonierii politici comuniști de la Doftana.

În *Vremea*, numărul din 5 mai 1935, Mircea Eliade face o amplă analiză „problemei evreiești” din România interbelică. Articolul este cu totul trecut sub tăcere de cei care scriu despre „antisemitismul” lui Eliade. Câteva citate vor arăta de ce. După Mircea Eliade, „problema evreiască” este generată de întâlnirea dintre sensibilitatea exagerată a populației evreiești și complexul de inferioritate al statului român, aflat, după Unirea de la 1918, în „criză de creștere”. Caracterizând sensibilitatea evreiască, Eliade răspunde într-un fel, anticipând peste timp, reproșurilor de insensibilitate pe care i le adresa în secret Mihail Sebastian în *Jurnalul* care va fi publicat mai târziu și care va fi citit uneori ca un adevărat act de acuzare la adresa sa. „Fiecare cunoaște din propria experiență cât de sensibili sunt evreii adevărați, cât de orgolioși, de intransigenți ...Știți cât e de greu să fii obiectiv față de un evreu inteligent. Omul suferă la orice aluzie, la orice bănuială; i se pare mereu că se află în fața unui antisemit și se arată întotdeauna pregătit pentru o nouă persecuție...Nu înțeleg însă de ce trebuie să ne grăbim să avem și noi complexe noastre de inferioritate... România politică e o țară slabă și slăbită. România adevărată, istorică, n-are nimic de-a face cu aceste slăbiciuni”⁷, scrie Mircea Eliade. Articolul conține o chemare la toleranță, refuzând politica activă de discriminare propusă în epocă de mișcările extremiste și, în ultimă instanță, respingând „românismul” ca ideologie politică. „Toleranța noastră „proverbială” este o tărie, nu o slăbiciune ...Cine vrea să se asimileze e bine venit. Cine nu, e liber să-și păstreze nevoile și neamul. Nu înțeleg de ce țipăm: primejdie! Unde este primejdia? ...Noi nu avem nevoie de intransigență și intoleranță, vicii străine structurii noastre. «Românismul» n-are nici un rost creator în politică. El există în istorie, și asta e de ajuns”⁸.

*

Același autor publică, însă, doar câțiva ani mai târziu, texte care proclamă „biruința mișcării legionare” (lucrurile sunt, însă, neclare în această privință⁹),

⁵ Florin Țurcanu, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei*, București, Editura Humanitas, 2003, p. 294-295.

⁶ Emil Cioran, „Impresii din München. Hitler în conștiința germană”, în *Vremea*, 15 iulie 1935.

⁷ Mircea Eliade, „Românismul și complexe de inferioritate”, în *Vremea*, 5 mai 1935.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Într-un interviu acordat lui Dorin Tudoran pentru postul de radio „Vocea Americii”, transmis la 15 septembrie 1988, la care se referă Mircea Handoca în introducerea sa la antologia publicată în revista *Vatra*, iunie-iulie 2000, Mac Linscott Ricketts, cunoscut cercetător american al operei lui Mircea Eliade, relatează: „Eliade mi-a spus foarte răspicat că nu el a scris acest articol. Fusese într-adevăr invitat să scrie un astfel de text pe tema în cauză, dar a refuzat să o facă. La câțiva timp după refuzul său, a fost surprins să vadă apărând un text cu acest titlu sub semnătura sa. Cum directorul publicației respective îi era prieten, Eliade nu a protestat în mod public...” (*Vatra*, nr. 351352, iunie-iulie 2000, pag. 28). Improbabil, însă nu imposibil episod, având în vedere moralitatea bine cunoscută a presei românești din toate timpurile. Directorii *Bunei Vestiri* erau, în acea epocă, Dragoș Protopopescu și Toma Vlădescu; „prietenul” în chestiune, însă, ar putea fi, mai degrabă, Mihail Polihroniade, în calitatea sa de prim-redactor al publicației. Trebuie, totuși, să arătăm că textul din *Buna Vestire* conține idei exprimate de Eliade și în alte articole publicate în epocă.

pagini fără echivoc în favoarea „Gărzii de Fier”¹⁰ și cu unele accente împotriva evreilor¹¹ și, decizie de propriile idei amintite, se pare nu numai că va adera la mișcarea legionară¹², dar va activa chiar, susțin unii, ca propagandist electoral „într-o regiune situată în apropierea Bucureștiului și la Călărași”¹³, cu prilejul alegerilor din 1937, când Garda de Fier obținea aproximativ 15% din voturi. Același Eliade va fi ulterior arestat ca apropiat al Mișcării și, după 1944, denunțat insistent ca „fascist”, scrierile sale fiind, evident, interzise¹⁴, pentru ca, după 1990, același autor să fie învinuit, în diverse publicații, de „colaboraționism” cu regimul lui Nicolae Ceaușescu, ca și, de altfel, prietenul său, C. Noica.

¹⁰ E drept, menținând distincția între presupusa misiune spirituală a mișcării românești, înțeleasă ca mișcare creștină, și nazism sau fascism, întemeiate pe concepte pur laice (v. Mircea Eliade, „Comentarii la un jurământ”, în *Vremea*, 21 februarie 1937).

¹¹ Acestea din urmă sunt recenzate cu spirit analitic de Florin Țurcanu în capitolul „Angajamentul” din lucrarea citată. O stare de spirit antievreiască exista, de altfel, larvar în întreaga societate românească, motivată și de aprehensiunea ofensivei ideologice și politice a Rusiei sovietice (văzută ca un regim dominat de evrei și exprimând interesele acestora), care venea, pentru români, în continuarea mai vechilor atitudini față de imperialismul rusesc, orice formă politică ar fi avut acesta. (Cu privire la sursele și manifestările acestui antisemitism interbelic, observații judicioase se găsesc în cartea lui Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier, 1919-1941. Mistica ultranaționalismului*, București, Humanitas, în special p. 316-317). Florin Țurcanu recunoaște, însă, că „sentimentele sale (ale lui Eliade, n.m. – I.G.) în privința evreilor au jucat un rol mult mai puțin important în apropierea de Garda de Fier decât ura sa față de clasa politică românească și decât viziunea unei viitoare revoluții spirituale” (Florin Țurcanu, *op. cit.*, p. 346). De altfel, în aceeași perioadă în care scriitorul afirma, mai ales în conversații private (dacă e să credem relatarea, cel puțin indelicată și, de altfel, cam suspectă prin acceptarea senină a comunismului de către Eliade, pe care o face P. Comarnescu lui Sebastian (v. M. Sebastian, *Jurnal. 1935-1944*, Humanitas, 1996, p. 231-232) pronunțate sentimente antisemite, în scris elogiul figura cărturarului Moses Gaster (și unde?, în publicația antisemită *Vremea*: v. M. Eliade, „Doctorul Gaster”, în *Vremea*, 21 iunie 1936 și necrologul „Moartea Doctorului Gaster”, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 5, 1939), dar și „voința, patosul, intoleranța sălbatică a unei elite care își asimilase perfect mesajul lui Moise...”, subliniind că „geniul și lacrimile unei elite au dus la monoteismul absolut, la profetism, la mesianism” (M. Eliade, „Între Elephantine și Ierusalim”, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 11, 1937); autorul situează, în acest mod, spiritualismul creștin legionar și „revoluția creștină” care trebuia în concepția sa să se bazeze pe o elită capabilă de sacrificiu, pe o „aristocrație a spiritului” în continuarea profetismului iudaic. Paradoxal, s-ar spune, pentru un presupus fanatic antisemit.

¹² Acest subiect este unul dintre cele mai dezbătute de biografia lui Eliade. După Florin Țurcanu, Eliade ar fi aderat, atras de Polihroniade, la Legiune la începutul anului 1937, făcând parte din „familia legionară” numită „Luminița”, condusă de Radu Gyr (v. și Florin Țurcanu, *op. cit.*, p. 339). Cu toate acestea, în legătură cu adeziunea formală a lui Eliade lucrurile nu sunt cu totul clare, deși adeziunea sa sufletească la Legiune este indiscutabilă și recunoscută fără echivoc de Eliade însuși. Dincolo, însă, de voința unuia sau altuia de a-l lega pe Eliade de mișcarea legionară, din motive diverse, un lucru pare evident la o analiză a psihologiei personajului: o posibilă, chiar probabilă, adeziune ar fi avut motivații mai degrabă personale decât politice: relațiile cu prietenii și cu profesorul și mentorul său, Nae Ionescu, teama de a fi izolat de generația sa, utopia unei „revoluții spirituale” pe care Legiunea ar fi fost chemată să o înfăptuiască (așa cum Noica, la rândul său, va adera, cu un gest de Don Quijote, în momentul asasinării lui Codreanu; v. și scrisoarea sa către P. Comarnescu din 28 de-cembrie 1938 și, în legătură cu întregul context istoric, cap. 4, „Aderarea” al cărții lui Sorin Lavric *Noica și mișcarea legionară*, Editura Humanitas, 2007, în special p. 158 sq.). În rest, narcisismul evident în toate scrierile din acea perioadă i-ar fi interzis, oricum, scriitorului să se integreze în atmosfera depersonalizantă și cvasimilitară care domina atunci mișcarea (a se vedea și reacțiile sale la evenimente precum atentatul împotriva lui Stelescu). De aceea, evocarea, în unele publicații, a unui *Eliade legionar* sau chiar *fascist* (a se citi: fanatic, antisemit, vânând cu pistolul în mână oameni fără vină sau participând la defilări sumbre în cămașă verde cu diagonală) este, totuși, un fals, oricâte carnete de membru al Gărzii de Fier ar fi avut acesta.

¹³ Florin Țurcanu, *op. cit.*, p. 358.

¹⁴ Prima interdicție oficială, e drept, privind doar bibliotecile școlare, în care, conform ordinului Ministerului Instrucțiunii Publice, nu poate figura romanul *Întoarcerea din răi*, datează, însă, din 1934. În 1948, mai multe lucrări de Mircea Eliade vor figura în lista *Publicațiilor interzise*. (v. și Mircea Handoca, „Cuvânt înainte”, în vol. Mircea Eliade, *Textele „legionare” și despre „românism”*, Cluj Napoca, Editura Dacia, 2001, p. 8). Trebuie spus, însă, că acest regim de cenzură se aplica sub ocupație sovietică și în conformitate cu deciziile Comisiei Aliate și nu privea doar România, ci toate țările învinse în război. În anii '60, deja, cărțile lui Eliade reîntrau în circuitul cultural, chiar dacă tipărirea (sau retipărirea) unor texte literare și, ulterior, teoretice

Sunt aceste volute ale destinului lui Eliade o farsă a istoriei, tributul plătit faptului de a se fi născut într-un secol al extremelor și al extremismelor de tot felul, sau, dimpotrivă, rezultatul neînțelegerii de către acesta a „comandamentelor istoriei” timpului său? Evident, dezbaterea aceasta va continua multă vreme, alimentată nu atât de insuficiența materialului documentar, cât de ireductibilitatea pozițiilor partizane, pentru care atitudinea lui Eliade este nu un obiect al cunoașterii (caz în care importă adevărul istoric și aflarea acestuia presupune cercetarea contextului și judecarea nuanțelor), ci o miză într-un complicat joc al captării opiniei publice și al hegemoniei culturale (în care aparențele și argumentele în favoarea unei teze dinainte stabilite sunt, fără discuție, mai importante decât adevărul).

Într-o lume normală, acest accident al biografiei unui mare savant, adeziunea trecătoare la o mișcare extremistă, ar trebui să fie discutat de istorici și lămurit cu documentele în față și nu fără o consultare a rațiunilor psihologice care au putut duce la un asemenea gest. În deceniul al șaptelea, Sartre saluta entuziast Revoluția culturală a lui Mao, aplaudat de Philippe Sollers, Michel Foucault, Alain Finkielkraut, Bernard Henri Lévy, André Glucksmann¹⁵ (unii dintre aceștia proaspăt reconvertiți de la un stalinism la fel de intransigent, caracteristic deceniului anterior al culturii franceze). Câțiva dintre cei amintiți sunt astăzi la fel de fervenți „anticomuniști” pe cât erau de „maoiști” acum câteva decenii și dețin chiar (B.H. L., A.G.) un fel de poziție cvasioficială a moralizării societății franceze, fără să se aplice, în cazul lor, metoda „dosarului”.

*

Nu este obiectul acestor rânduri de a pleda pentru „absolvirea” lui Mircea Eliade de vina morală de a fi crezut o vreme într-o soluție politică extremistă¹⁶ și care avea să facă mult rău societății românești. S-au publicat alte cărți, pro și contra, cu această temă. Rolul istoricului nu este acela de a fi un fel de procuror *ex cathedra*, cu atât mai mult cu cât el își exercită magistratura într-o lume în care victimele sale nu se mai pot apăra de învinuire; însă istoricul nu este chemat nici să ia locul avocatului, care lasă adevărul pe planul secund pentru a-și apăra clientul prin manopere nu întotdeauna oneste. În fond, singurul fel de avocatură

¹⁵ Cu privire la aceștia, se poate consulta cartea lui Christophe Bourseillier, *Les maoïstes. La folle histoire des Gardes Rouges français*, Plon, 1996. Deasemenea, Élisabeth Lévy, *Les maîtres censeurs. Pour en finir avec la pensée unique*, Éditions Jean Claude Lattés, 2002, în care găsim o amplă panoramă a fenomenului *politically correct* în Franța și alte numeroase exemple de „întoarcere pe dos a vestei”, cum zic francezii, de la extremismele de stânga la sprijinirea necondiționată a noului conservatorism. Cu privire la fenomenul intoleranței intelectualilor de stânga din Franța (de altfel, în Franța expresia *intelectual de stânga* era, până de curând, mai degrabă un pleonasm), v. și Jean Sévillia, *Le terrorisme intellectuel de 1945 à nos jours* apărut la editura Perrin în 2004 (traducerea în limba română de Ileana Cantuniari cu titlul *Terorismul intelectual din 1945 până în prezent*, București, Humanitas, 2007 e câteodată amuzantă din pricina eufemismelor). De altfel, nu numai în Franța, țară a pasiunilor ideologice, este salutăată „Revoluția Culturală” a lui Mao. Scriitorul italian Alberto Moravia, chiar adversara tuturor totalitarismelor Hannah Arendt (v. „Prefață” la *Originile totalitarismului*), sunt alte exemple la îndemână.

¹⁶ Judecând „cazul Eliade”, puțini comentatori ai acestuia țin seama de faptul că „angajamentul” scriitorului se situează, în mod esențial, între anii 1937-1939. După moartea lui Codreanu și eliberarea din lagărul de la Ciuc, treptat Eliade se detașează, ideologic și afectiv, de mișcarea care se apropia tot mai mult, sub conducerea ambițiosului Sima, de totalitarismul nazist, pierzând acele accente idealiste care puteau să atragă adeziunea unor oameni de cultură ca Eliade sau Noica. Cazul lui Noica ar putea să pară a contrazice această din urmă afirmație. Totuși, dacă e adevărat că adeziunea explicită a lui Noica datează din epoca legionarismului simist, s-au arătat, recent, într-o lucrare consacrată acestui subiect, probabilele resorturi psihologice intime care l-au condus pe Noica spre această poziție (v. Sorin Lavric, *Noica și mișcarea legionară*; v. *supra*, nota

admis în lumea culturii este acela, metaforic vorbind, adoptat de Hyperides care smulge vâlul care acoperă trupul clienței sale, frumoasa curtezană Phryne, prietena lui Pericle și modelul lui Praxiteles pentru chipul Afroditei, învinuită de *asebeia* (termen juridic grec care s-ar traduce prin impietate, lipsă de respect pentru zei), pentru ca fiecare să judece el însuși.

Dacă, așadar, nu cred că Eliade are nevoie de un procuror sau de un avocat, pentru că o lectură onestă a lucrărilor sale răspunde celor mai multe învinuiri care i s-ar putea aduce de unii și de alții, cred, totuși că metoda cu care unii „critici” citesc cărțile sale este una discutabilă.

Eliade a fost transformat, poate și datorită unor accidente ale istoriei contemporane, mai cu seamă în anii '60-'80 ai secolului trecut, într-un fel de personaj-simbol al culturii exilului, un fel de a cincea esență a spiritualității românești, și apreciat sau atacat din această perspectivă oarecum eroizantă. După o perioadă în care simplul fapt de a avea în bibliotecă o scriere de Eliade constituia un delict, odată cu eliberarea culturii române de sub influența modelului sovietic sunt revalorizate o serie de personalități culturale interbelice, printre care și autorul nuvelei *La țigănci* (și, ce-i drept, mai mult pe latura aceasta, a literaturii fantastice; studiile de istorie a religiei vor apărea în editurile românești abia peste un deceniu). După ce, în perioada interbelică, fusese privit ca un modernist și „indianizant”, Eliade devine, astfel, în anii '60, o figură esențială a unei contraculturi care concurează cultura „oficială” a epocii (mai mult sau mai puțin, este și cazul lui Noica sau al lui Cioran) și opera sa va avea, implicit, o dimensiune politică¹⁷, indiferent dacă aceasta a fost sau nu intenția autorului. Cu puține excepții, scrierile sale au fost citite ca și cum Eliade ar fi fost un fel de exponent al unei *culturi alternative*, fără a se face efortul de a-i situa opera în contextul în care, totuși, aceasta a fost gândită.

Din nefericire, Eliade va rămâne de atunci închis în cercul de cretă al acestei „culturi alternative”, chiar și după căderea regimului. Adversar al ideologiei comuniste, dar nu în felul „anticomunismului” de tip Popper-Soros, a cărei expresie în România erau „elitele intelectuale”¹⁸ de la G.D.S. și publicația 22 (un fel de *Pravda* a „corectitudinii politice” de stil dâmbovițean), care se instalau atunci într-un fel de poziție hegemonică în societatea românească post-Ceaușescu, Eliade rămâne la fel de incomod și pentru noii ideologi ai vremii și va fi repede atacat (ca și Noica, al cărui „caz” este foarte asemănător) de aceștia. Și, deoarece

¹⁷ O demonstrează și anecdotică care însoțește publicarea scrierilor sale în România anilor '70 și '80. Sunt faimoase unele scene care o au în prim-plan de Suzana Gâdea, dar nu mai puțin semnificative sunt episoadele în care la comitetele de partid se făceau liste de priorități pentru cumpărarea volumelor din *Istoria credințelor și ideilor religioase* care se traducea atunci în limba română.

¹⁸ Cu privire la aceste așa-zise „elite intelectuale”, Cristian Bădiliță publica în *Ziua*, nr. din 10 septembrie 2007, un pamflet, intitulat „Insuportabila nesimțire a «elitei»”, caustic în expresie, însă foarte exact ca diag-nostic: „Nu veți găsi între ei nici un specimen cu o competență specifică: nici un medic adevărat, nici un istoric adevărat, nici un teolog adevărat, nici un filosof adevărat, nici un profesor adevărat, nici un om adevărat; numai ...intelectuali și jurnaliști cu normă triplă. Datorită lor putem pricepe și noi, iată, pe viu, ce este un intelectual: un ins fără o competență precisă, care însă trebuie să-și câștige pâinea dându-și cu părerea despre felurite ches-tiuni „sociale”, de la importantul țărâit al greierilor din *Phaidros* și până la destinul triumfalic al B[isericii] O[rto-doxe] R[omâne]...Tactica acestui adevărat pluton de seducție cinică e simplă: deși au puterea, TOATĂ puterea, deși au pe mână grămezi de bani publici, milioane de euro, deși pot întreprinde absolut tot ce doresc, ei par a fi mereu în opoziție (...) nefăcând altceva „constructiv” decât să mângâiească articolașe la gazetă, să-și inventeze dușmani de acum patruzeci de ani și, *last, but not*

cultura de tip Popper □ Soros a noilor pretendenți la hegemonie culturală este, în esență, internaționalistă și extrem de „politic corectă“, Eliade (ca și ceilalți exponenți ai culturii românești care aveau deja dimensiunea clasicității¹⁹) trebuia atacat în primul rând ca exponent al unui naționalism anacronic, de tip interbelic (ceea ce autorul *Istoriei credințelor și ideilor religioase* nu este, în fond, și nu a fost niciodată, chiar dacă episodul legionar ar părea să sugereze acest lucru).

De fapt, concluzia care se impune, dacă cercetăm faptele fără parțialitate, este aceea că *evocarea insistentă, în ultimii ani, a episodului legionar are funcția evidentă de a determina lectura în paradigma naționalist □ legionară (sau chiar național □ socialistă²⁰) nu numai a biografiei, dar și a operei lui Eliade*, după modelul pus în circulație de D. Dubuisson²¹ (care, la rândul lui, reia, deloc original, metoda care i s □ a aplicat lui Heidegger²² și lui Gadamer²³, între alții).

¹⁹ Când se va scrie, obiectiv, istoria culturală a anilor '90 în România se va vedea, probabil, în ce măsură aceste atacuri, la care se adaugă încercările repetate de demolare a lui Eminescu, G. Călinescu, M. Sadoveanu, T. Arghezi, Nichita Stănescu ș.a., sunt expresia unei „corectitudini politice“ în stil românesc și în ce măsură sunt induse de interese politice, locale sau mai generale, transcendente în raport cu sfera culturii.

²⁰ Acest joc al asimilării prin translație a naționalismelor cu nazismul este o modalitate subtilă de manipulare care ajunge să concilieze ireconciliabilele. Astfel, prin anii '90, noii popperieni de inspirație sorosiană vorbeau și de „național □ comunism“.

²¹ Daniel Dubuisson, *Mythologies du XXème siècle* (Dumézil, Lévi-Strauss, Eliade), Presses Universitaires de Lille, 1993 (cf. și traducerea în limba română, publicată de editura Polirom).

²² „Cazul“ lui Heidegger este prea bine cunoscut și literatura în jurul relației sale cu regimul nazist este prea amplă pentru a fi trecută în revistă aici. A se vedea, pentru un rezumat bine documentat asupra scrierilor politice ale filosofului german, inclusiv polemicile îndreptate împotriva acestuia, Jean-Michel Palmier, „Heidegger et le national-socialisme“, în *Cahiers de l'Herne*, numărul consacrat lui Heidegger, Éditions de l'Herne, 1983, dar și Jean-Michel Palmier, *Les écrits politiques de Heidegger*, Éditions de l'Herne, 1968, precum și François Fédier, *Heidegger: Anatomie d'un scandale*, (citată aici după traducerea în limba italiană *Heidegger e la politica. Anatomia di un scandalo*, EGEA, f.a.) sau Sivio Vietta, *Heidegger, critique du national □ socialisme et de la technique*, traduit de l'allemand par Jan Ollivier, Pardès, Puisseaux, coll. „Révolution conservatrice“, 1993. Majoritatea discuțiilor pe această temă au apărut în publicații de limba franceză (Franța a deținut multă vreme un fel de rol conducător în ce privește varianta europeană a „corectitudinii politice“), fiind apoi preluate și de literatura anglo-saxonă, în special de peste Ocean și în special din zona „noii stângi“ și a urmașilor acesteia. În limba română este de semnalat o publicație mai recentă: Sorin Borza, *Heidegger și Istoria. A seduce și a soma*, Editura Dacia, 2003; cu privire la tema amintită, v. în special p. 37 □ 66. O amplă polemică, cu ecouri care nu s-au stins cu totul nici în prezent, a declanșat cartea lui Victor Farias, *Heidegger et le nazisme*, Éditions Verdier, Paris, 1987 (inspirat, probabil, și de *Jargonul autenticității* al lui Th.W. Adorno). După apariția scrierii lui Farias, asupra chestiunii va reveni Pierre Bourdieu cu *L'ontologie politique de Heidegger* (1988). O carte oarecum asemănătoare a publicat Domenico Losurdo: *Heidegger and the Ideology of War*, Amherst, New York, Humanity Books, 2001; de fapt, cartea este o traducere a unei scrieri publicate în limba italiană, apărută la Torino în 1991 cu titlul *La comunità, la morte, l'Occidente: Heidegger e l'ideologia della guerra*. Daniel Dubuisson, la a cărui carte intitulată *Mitologii ale secolului XX* mă voi referi și în continuare, aplică scrierilor lui Eliade metoda pe care aș numi o a „bănuielii ireflexive“, metodă preluată de Farias, s □ ar putea presupune, din polemicile pseudofilosofice de genul *Materialism și empiriocricism* a lui Lenin.

²³ În „cazul“ (cum se vede, limbajul simili □ juridic nu e cu totul întâmplător) lui Gadamer, s □ a încercat extinderea „metodei Farias“ pentru a □ l lega pe acesta de național □ socialism. Deoarece Gadamer nu a fost membru al NSDAP, ca Heidegger, și s □ a ținut, în general, departe de politică în epoca nazistă, reproșurile au fost mai ambigue. Un interviu al lui Dörte von Westernhagen cu Gadamer, având titlul „The Real Nazis Had No Interest At All In Us“, republicat în volumul Richard E. Palmer (ed.), *Gadamer in Conversation. Reflections and Commentary*, New Haven and London, Yale University Press, 2001, reia cam toate temele care au fost utilizate împotriva lui Gadamer. Alte scrieri pe această temă: Teresa Orozco, *Platonische Gewalt: Gadamer's politische Hermeneutik der NS Zeit*, Argument, Hamburg, 1995; id., „The Art of Allusion: Hans Georg Gadamer's Philosophical Interventions Under National Socialism“, în *Radical Philosophy*, 78 (1996); Robin May Schott, „Gender, Nazism and Hermeneutics“, în *The Philosophy of Hans Georg Gadamer*, edited by Lewis Hahn, Chicago and LaSalle, Illinois, Open Court, 1997, Richard Wolin, „Untruth and Method“, în *The New Republic*, 4, 432 (15 mai 2000); Robert Sullivan, *Political Hermeneutics: The Early Thinking of Hans Georg Gadamer*, University Park, Pennsylvania State University Press, 1980. Se poate reține acest titlu, expresie a unui complex freudian al detractorului cu metoda: *The Art of Allusion*.